

MERSİN TAŞUCU LİMAN KALESİ’NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI

ARCHITECTURAL FEATURES OF MERSİN TAŞUCU LIMAN CASTLE AND PROTECTION ISSUES

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 26 Temmuz 2022	Received: July 22, 2022
Hakem Değerlendirmesi: 03 Ekim 2022	Peer Review: October 03, 2022
Kabul: 05 Mayıs 2023	Accepted: May 05, 2023

DOI : 10.22520/tubaked.1149139

Emine Selcen CESUR*

ÖZET

Bu makalede kıyı kaleleri hakkında tamamlanmış Doktora tezinin bir bölümünde bahsedilen yirmialtı kaleden biri olan Liman Kalesi hakkında yapılan çalışmalar ve edinilen bilgiler anlatılmaktadır. Anadolu'nun Akdeniz kıyı şeridinde bulunan ve deniz ulaşım yolları üzerindeki onlarca kaleden biri olan bu yapı, Kıbrıs'a yakınlığı, özgün mimarisi ve korunaklı limanı dikkat çekmektedir.

Yazının amacı bu az bilinen kaleyi mimari öğeleri ile tanıtmak, belgelemek ve koruma sorunları hakkında çözüm önerileri sunmaktır. Belgeleme çalışmaları 2009 yılında yapılmıştır. Yapım tarihi henüz net olarak tespit edilemeyen kalenin mevcut durumu yerinde incelenmiş, aynı zamanda literatür araştırması yapılarak tarihçesi hakkındaki bilgiler aktarılmıştır. Yapılan belgeleme ve araştırma çalışması sonucu elde edilen bilgiler ışığında kale yapısının mimari ve mekansal özellikleri aktarıldıktan sonra, mevcut durumu üzerinden koruma sorunları da tespit edilmiştir. Bu nedenle, çalışmanın sonunda bu kültür varlığının korunmasına yönelik öneriler de sunulmuştur.

Anahtar kelimeler:Kale Mimarisi, Kıyı Kaleleri, Silifke, Liman, Mersin, Koruma

* Dr., (Y.Mimar, YTÜ), İstanbul Valiliği, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı.
e-posta: selcen.cesur@gmail.com ORCID: 0000-0003-4832-8075

Liman Kalesi, Mersin Üniversitesi Akdeniz Kent Araştırmaları Merkezi tarafından düzenlenen "Akdeniz Kent Araştırmaları Kolokyumu V"te, Mersin Üniversitesi'nde 24 Ekim 2014 tarihinde bildiri olarak yazar tarafından sunulmuştur, yayınlanmamıştır. Perspektif çizim desteğinden dolayı Mimar Mehtap Sargın'a teşekkür ederim.

ABSTRACT

In this article, the studies and information about Liman Castle, which is one of the twenty-six castles mentioned in a part of the completed PhD thesis about coastal castles, are explained. This castle is one of the dozens of castles on the Mediterranean coastline of Anatolia and on the sea transportation routes. It draws attention with its proximity to Cyprus, its unique architecture and its safe harbor.

The aim of the article is to introduce this little-known castle with its architectural elements, to document it and to offer solutions about conservation problems. Documentation studies were carried out in 2009. The current situation of the castle, whose construction date has not been determined yet, was examined on site, and information about its history was conveyed by making literature research at the same time. In the light of the information obtained as a result of the documentation and research work, after the architectural and spatial characteristics of the castle structure were conveyed, preservation problems were also determined on the current situation. Therefore, at the end of the study, suggestions for the preservation of this cultural property were also presented.

Keywords: Castle Architecture, Coastal Castles, Silifke, Harbour, Mersin, Protection

GİRİŞ

Kale=kal'a kelimesi, Arapça'da dağ veya tepe üzerinde yapılmış kale veya müstahkem bina anlamına gelir. Türkçe'de aynı zamanda dış mahallerine karşılık olarak, şehrin iç kısmını ifade eder. Sözlüklerde “düşmanın gelmesi beklenen stratejik yollar üzerinde, askeri önemi olan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda, savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı” şeklinde tanımlanır. Eyice (2001) de “bir şehir ya da kasabayı, hatta bazen bütün bir eyaleti korumak üzere bu yerin etrafını çeviren kuleli tahkimat duvarları”nı sur olarak adlandırmaktadır. Osmanlı Dönemi Türk tarihinde özellikle sınır şehirlerinden bahsedilirken rastlanan “palanka ya da palanga” terimi İtalyanca (palanca) ve Fransızca'da (palanque) kazık kelimesinin Türkçeleşmiş olup, sözlük anlamı olarak etrafı ağaç kütüklerinden oluşan koruyucu bir duvar ile çevrili basit bir kaleyi ifade eder (Eyice, 1974, s.138).

Kaleler, ilk kentlerin oluşumundan 18. yüzyıla kadar, özellikle Ortaçağ'da savunmanın ve askeri mimarinin önemli unsurlarından biri olmuştur. Tarihin erken çağlarından itibaren kale mimarisi, mimari yapım tekniklerinin ve askeri teknolojiyle birlikte savaş yöntemlerinin gelişimine paralel olarak değişme göstermiştir. Buna rağmen tarihin farklı dönemlerinde farklı coğrafyalarda yapılmış kalelerin temel esaslarının değişmediği görülmektedir. Örneğin Hitit, Urartu, Roma, Bizans, Osmanlı kaleleri arasında belirgin farklar olmakla birlikte, başlıca unsurlarından olan hendekler, burçlar, mazgallar, ana kapıları çifte burç ile koruma gibi esaslar her medeniyet tarafından kullanılan temel nitelikler olmuştur.

Askeri tesislerin önemli bir bölümünü oluşturan kalelerin kendine özgü bir terminolojisi vardır. Mazgal, dendan, barbata, iç kale – ahmedek, seyirdim yolu, kazamat, senkendaz-yağ mazgalı, lumbar, tabya, hendek kelimeleri kaleleri tariflerken sık kullanılan mimari terimlendendir. Kaleyi meydana getiren en önemli unsurlar ise beden duvarları ve bu duvarlar arasında yer alan kule ya da burçlarıdır (Eyice, 2001, s.234).

Plan geometrisi olarak kaleler –genelde araziye uygun olarak inşa edildiklerinden- düzgün bir biçim göstermezler. Fakat düzgün araziler üzerine özel biçimlerle tasarlanmış kale planlarına da rastlamaktayız (Tanyeli, 1996, s.92). Kule ve burçlar için ise dörtgen, dairesel, çokgen gibi sınıflandırmalar yapılabilmekte, belirgin bir geometri gözlemlenmektedir.

Yer seçiminde az sayıdaki kuvvetle kolay savunulabilmesi, uzun süreli kuşatmalarda su ihtiyacını karşılayabilecek olanakların bulunması, jeolojik yapı

açısından yeterli sağlamlıkta olması ve etrafında savunmayı kolaylaştıracak doğal engeller bulunması gibi ölçütler de dikkate alınmıştır. Ateşli silahların olmadığı dönemlerde, kaleler erişilmesi güç yerlerde inşa edilmiş ve yalnızca bir noktadan ulaşılmasına dikkat edilmiştir.

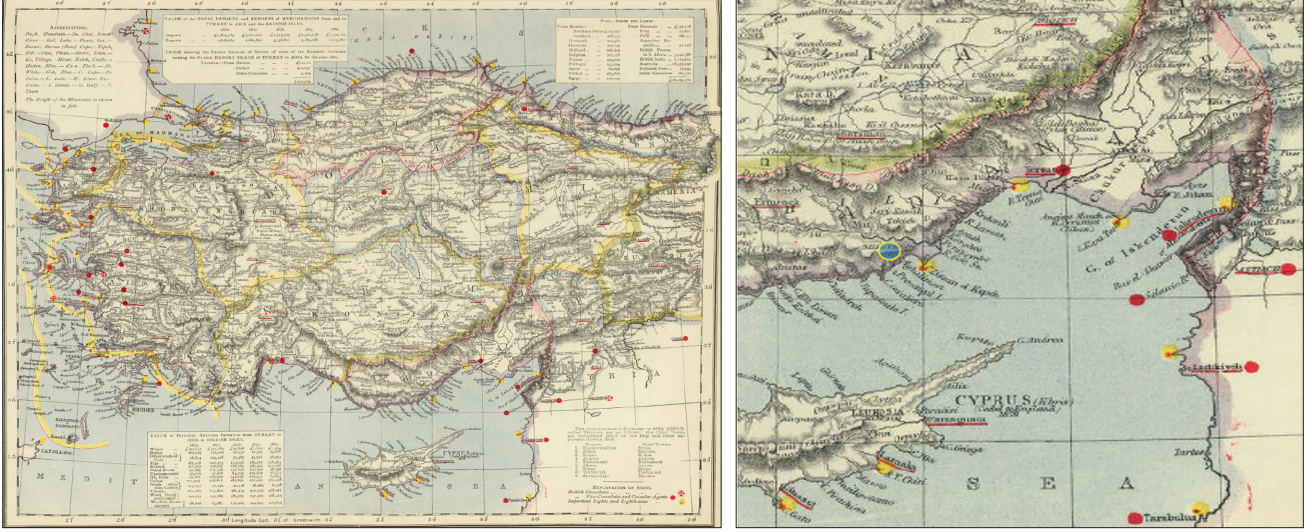
Kalelerin içerisinde özellikle savaş zamanlarında askerlerin ve görevlilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak mekanlar yer almaktadır. Özellikle kalenin su ihtiyacını karşılamak için bir kuyu ya da sarnıç bulunmaktadır. Bazen de kaleye yakın su kaynağına inen gizli yollar yapılmaktadır. Uzun süren kuşatmalar için yapılan bu yollar sağlam yapılan su kuleleri ile de korunmuştur (Eyice, 1974, s.140). Kalelerde ayrıca ibadethane, kumandan konağı, koğuşlar ve yiyecek ambarlarının da yer aldığı görülmektedir.

Kale ve surlar güveni temsil eden yapılardır. Günümüzde savunma anlamında pek bir önemi kalmamış olsa da bir kalenin varlığı, tarih boyunca şehirlerin fiziksel biçimlenişi ve gelişimini etkileyen en etkin verilerden biri olmuştur. Tarih boyunca şehirlerin genellikle bir kale etrafında kurulduğu görülmektedir. Zaman içinde kalenin ihtiyaçlarını karşılamak ya da yakınında kurulan pazarda malını satmak üzere ticaretle uğraşanların kale yakınına yerleşmeye başladığı anlaşılmaktadır. Anadolu coğrafyasında hemen her yerleşimin farklı dönemlerde yapılan kaleleri bulunmakta ve kentin bu kalenin içinde, etrafında ya da yamacında geliştiği görülmektedir.

Anadolu'nun bilinen en eski kalesi, Orta Kalkolitik çağa ait MÖ 3600'lere tarihlendirilebilen, Mersin yakınlarındaki Yumuktepe'nin (Soğuktepe) kalesidir. Bu yapı testere biçimli sur duvarlarına sahiptir. MÖ 3000-2000'lerde Anadolu'daki birçok şehir devletinin merkezlerinde de kale olduğu bilinmektedir (Eyice, 2001, s.238).

Anadolu'da Türk egemenliğine giren şehirlerin savunması için stratejik önemi olan yerlerdeki eski kaleler onarılarak veya yeni birimler eklenerek birer Türk Kalesi haline getirilmişler; ya da bazen tümüyle yeni kaleler inşa edilmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti son bulduktan sonra ortaya çıkan beyliklerden biri olan Osmanlı Beyliği'nin ise, oluşumunu tamamladıktan sonra – konumuz açısından- iki önemli özellik taşıdığı görülür. Bunlardan birincisi sur içi şehir (kale şehir) anlayışına son vermesi, ikincisi kervansaray yapılarının inşa edilmesini devlet politikası olarak geliştirmesi ve paralelinde “kent içi imarını sağlamak amacıyla külliye yapımı” politikasını da sürdürmesidir. Osmanlılar'ın sınır güvenliğini sağladığı yerlerde yol üstü konaklama tesisi olarak inşa edilen külliyelerle, o yerin imarı için yapılan külliyeler, kale şehir anlayışını sonlandırmıştır.

Şekil 1-1a. David Rumsay haritalarında 19. Yüzyılda Anadolu'dan ticareti yapılan ürünler, şehirlerle iskeleler içinde gösterilen Liman kalesi (Haritada "Aghaliman", mavi işaretli nokta) / *The Liman Castle shown in the 19th century Anatolian products, cities and piers on David Rumsay maps ("Aghaliman" on the map, blue marked point)* (www.davidrumsay.com).

Kıyı kaleleri çoğunlukla körfez girişi, boğazlar ya da koylarda inşa edildiğinden aynı zamanda güvenli birer limana da sahip olmaktadır. Bu durum ticaret gemilerinin kıyıya kolayca ulaşmalarına ve mallarını indirerek, ihtiyaçlarını karşılamalarına izin vermektedir (Mantran, 1991, s.297). Bazı kaynaklar bu kalelerin halkı ve mallarını korsanlardan korumanın yanısıra vergi gelirlerinin ya da ganimetlerin himaye edilmesine hizmet ettiğini, ayrıca liman kentlerinin gelişimine de hizmet ettiğini belirtmektedir (Demirarslan, Aytöre, 2004, s.267).

Topçuluğun gelişmesi kale mimarisinin değişiminde önemli rol oynamıştır. Fransız askeri mimari uzmanı Sebastien Lespreste Marquis de Vauban (ö. 1707) yüksek duvarlı ve kuleli kalelerin daha alçak yapılmasını ve kaleden yapılacak top atışlarının da alçaktan olması prensibini ortaya atmıştır. Bu yeni görüşe uygun olarak özellikle deniz kıyısındaki kalelerden gemilere karşı yapılacak top atışlarında su yüzeyi hizasında atış yapabilmek için alçakta lumbar ağız (top namlusunun ağzının yerleştirildiği delik) yapımına önem verilmiştir (Eyice, 1974, s.140).

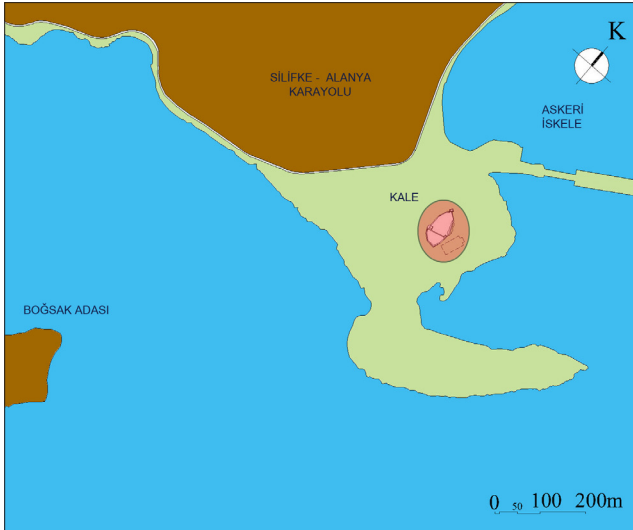
Mersin'de farklı dönemlerde hem dağlık hem de kıyı bölgelerinde çok sayıda kent ve kale inşa edilmiştir. Kıyıda Anadolu içlerine ilerleyen önemli yol ağlarına ulaşmada birer askeri karakol, gümrük ve konaklama noktası oluşturan pek çok kale bulunmaktadır. Ticari ve askeri nedenler yanısıra 5. ve 6. yüzyıllar Hristiyanların Anadolu'daki hac merkezlerine yoğun olarak hac ziyaretinde buldukları dönemlerdir. Azize Tekla ve Alahan Manastırları Silifke ve Taşucu kentlerine yakın, önemli hac merkezleridir (Aydın, 2007, s.32).

6. yüzyılda bölgede depremler ve salgınlar meydana geldiği, Kilikya, Bizans ve Sasani orduları arasında

savaşlar olduğu belirtilmektedir. Bu büyük afet ve savaşlar sonrasında bölge halkının yaşadıkları yerleri terketmek zorunda kaldıkları bilinmektedir (Aydın, 2007, s.32).

Akdeniz'deki kıyı kalelerini işleyen ve 26 adedi üzerinde çalışılan Doktora tezi kapsamındaki kalelerden Mersin kıyı şeridinde bulunan Korykos, Kız Kalesi, Liman Kalesi ve Anamur Kalesi incelenmiştir. Bu kalelerden biri olan Liman Kalesi, Silifke kentinin limanı olan küçük, korunaklı bir koyun üzerinde inşa edilmiştir. Taşucu Liman Kalesi; Ağa Limanı (Şekil 1, 1a-D.Rumsay Haritası), Ağalar Limanı, Bokra Limanı, Ak Liman, Mesulium Port gibi isimlerle de anılmıştır. MÖ VII. Yüzyılda Taşucu'nda kurulan antik Holmi şehrine çok yakın bir konumdadır. Roma Yolları, Hac yolları ve Haçlı sefer yollarına yakın bir noktada bulunmasından dolayı önem taşımaktadır. Kalenin Kıbrıs'a yakınlığı, Mısır, Kıbrıs ve Anadolu arasındaki ticaretin önemli transit noktaları üzerinde bulunması gibi nedenlerden dolayı stratejik bir önemi bulunmaktadır. Bir dalgakıran gibi kıvrılan yarımada, dar boğazının iki yanında iki doğal limana sahiptir. Coğrafi konum itibarıyla deniz ve karayolu bağlantıları güçlü olmuştur. Kalenin ihtiyaç duyulduğunda koruma işlevi dışında gümrük toplama işlevinin de olduğu bilinmektedir.

Liman Kalesi'nin bulunduğu bölge 1994 yılında Adana Bölge Koruma Kurulu kararıyla I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve I. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Yapı tescillidir ve mülkiyeti maliye hazinesine, sorumluluğu Kültür Bakanlığı'na aittir. Kale, 2000 yılından itibaren Nato Takviye Kuvvetleri Mühimmat İskelesi ve Tamamlayıcı Tesisleri sınırları içinde bulunduğundan Güney Deniz Saha Komutanlığı'na bağlı askeri bölge içinde kalmaktadır. 2009 yılında Komutanlık'tan alınan

Şekil 2-2a. Liman Kalesi'nin konumu / Location of Liman Castle (E.S. Cesur, 2009) (<https://earth.google.com/we>).

özel izinle, Silifke Arkeoloji Müzesi görevlisi eşliğinde alanda inceleme, ölçüm ve belgeleme yapılmıştır.

Denize doğru eğimli bir arazide konumlanan kale, etrafını saran bitkiler nedeniyle karayolu (batı) yönünden pek algılanamamaktadır. Boğsak Koyu'nu gözler biçimde konumlanmıştır. Askeri alan içinde kalması onu insanların yıkıcı etkilerinden nispeten korumuştur.

LİMAN KALESİ'NİN KONUMU VE KISA TARİHÇESİ

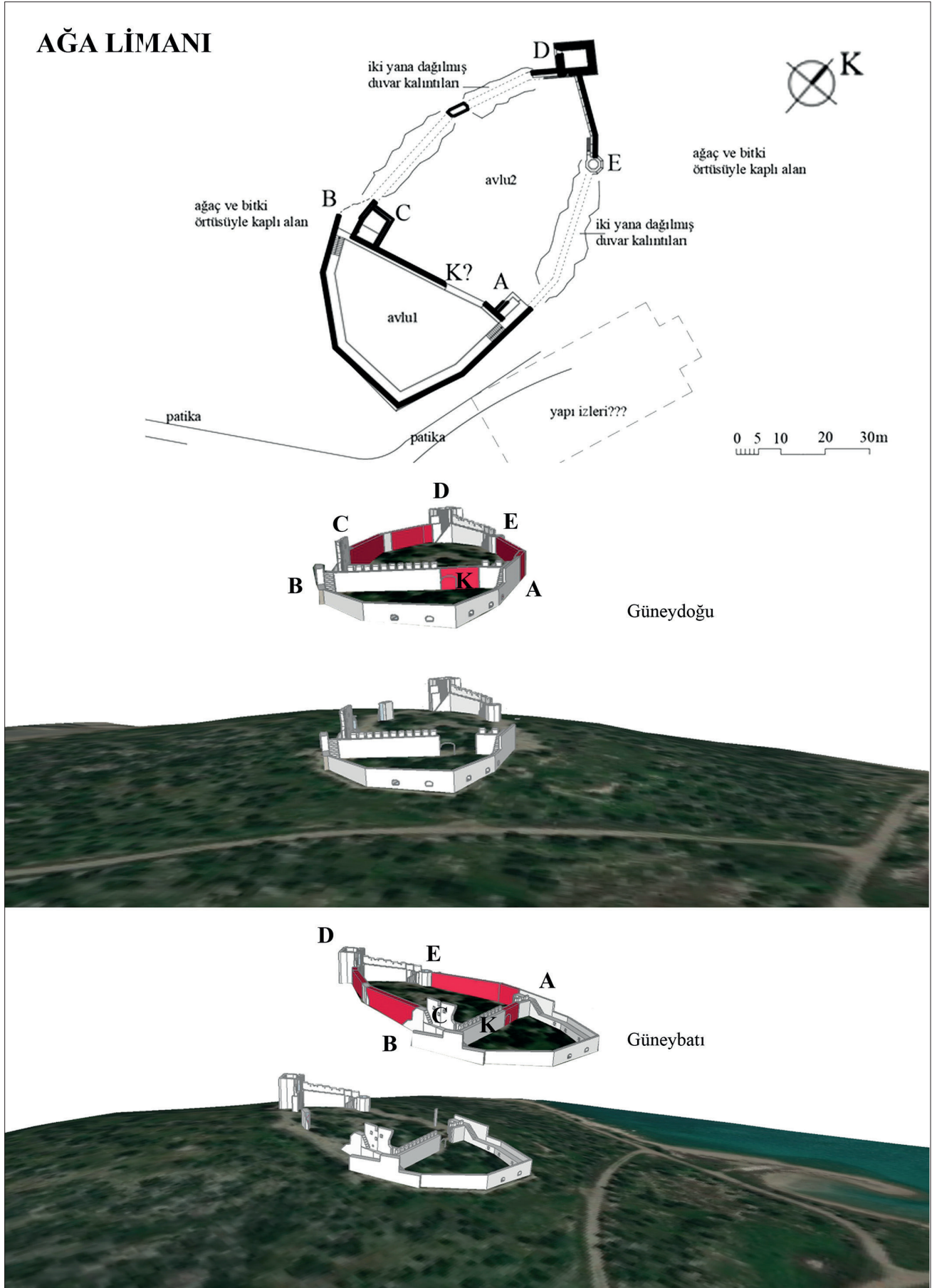
Liman Kalesi'nin güncel projeleri bulunmadığından kalenin bir krokisi oluşturularak (Şekil 2-2a) deniz ve kara ile ilişkisi, konumu gösterilmiştir. Aşağıdaki bölümlerde Kale'nin yeri, mimari özellikleri ve yapı elemanları, koruma sorunları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Kale, İçel ili, Taşucu ilçesine 5 km. uzaklıkta Silifke - Alanya karayolu üzerindedir. Denize doğru eğimli bir arazide konumlanan kale, doğal bir dalgakıranla çevrilmiş

dörtgen bir yarımada'nın doğu kıyısında yer almakta olup; bu sayede önündeki küçük limanı tamamiyle kontrol edebilmektedir (Fotoğraf 1). Kalenin kitabesi bulunmadığından dolayı yapım tarihini saptamak için mimari veriler dikkate alınmaktadır. Literatürde kalenin yapım tarihi ile ilgili değişik görüşler bulunmaktadır. F.Beaufort (2004) kaleden bahseder, dönemi ile ilgili yorum yapmaz fakat Grimstone'un, buranın Kilikyalı korsanların merkezi olduğuna dair görüşünü aktarır. H.Hellenkemper ve H. Hild (1986) yapıyı Haçlı kalesi olarak tanımlamaktadır. V.Langlois (1947) Bizans hakimiyetinde burada bir iskele olduğundan bahsetmektedir ancak kaleden bahsetmemektedir. M.N. Çıplak kalenin hangi millete ait olduğunun bilinmediğini, Bizans dönemine tarihlendirilebileceğine dair rivayetler olduğunu söylemektedir (Çıplak, 1968, s.353). F. Özdem (2004) ise yapım tarihi ile ilgili 1471 tarihini net olarak vermektedir. Kale önünde Roma İmparatoru Augustus'un 2.5m. yüksekliğinde bir heykeli olduğunu ve 1928 yılında taşındığını belirtmektedir (Özdem, 2004, s.147).

Fotoğraf 1. Liman Kalesi'nin batıdan görünüşü / Plan of the castle and perspective views from Southeast-Southwest directions. (E.S. Cesur, 2009)

Şekil 3-3a. Kalenin planı ve Güneydoğu-Güneybatı yönlerinden perspektif görüntüleri (altta mevcut, üstte kalenin duvarlarının bütünlümlü hali) / Plan of the castle and perspective views from Southeast-Southwest directions (E.S. Cesur)

Evliya Çelebi seyahatnamesinde (2005) yapının Venedik kalesi olduğunu söylemektedir. Kalenin Karamanoğulları Beyliği (1250-1487) tarafından fethedilip onarıldığını, Osmanlı Devleti zamanında ise II. Selim döneminde onarım geçirdiğini anlatmaktadır. Kale, 11. yüzyılda Alaeddin Keykubad tarafından, 16. yüzyılda, II. Selim döneminde (1566-1574) Lala Mustafa Paşa tarafından onartılmıştır (Çıplak, 1968, s.353).

Faroqhi, Mühimme Defterlerine (MD18, S.130, no.278 (979 “1571-72”, MD 18, s.63, no.132 (979 “1571-72) ve bir yöre kadısının anlatımına dayanarak bölgede mevcut olan “eski saray” kalıntılarında bahsetmektedir. Jeopolitik olarak tarih boyunca önemli bir kent olan Silifke'nin deniz ile bağlantısını sağlayacak bir iskele olması için Akliman'a bakan küçük bir kayalık burun üzerine yeni bir kale yaptırılmasının kararlaştırıldığını söylemektedir. Bu durumda da mevcut “saray” kalıntılarında yararlanarak yeni bir kale yapıldığını ve bunun Silifke ile ilişkilendirilmiş olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca Silifke çarşısına ek olarak bir depo ve birkaç dükkan yapıldığını da anlatmaktadır (Faroqhi, 2004, s.107). Ancak dükkan ve depo bulunduğunu kastettiği bilgilerle işaret ettiği Akliman'ın bugün Akkale (Tırtar) olarak bilinen liman olma ihtimali de bulunmaktadır. Semavi Eyice (1980) ise yaptıkları incelemede kaleyi Türk devri askeri yapısı olarak gösterir, yapıda Hristiyan çağı ve Antik çağ izleri göremediklerini, kıyıda bir bazilika kalıntısı olduğunu belirtmektedir. “Akdeniz kıyısında daha modern savaş tekniklerine uygun yapılmış bir tahkimat” olarak bahsetmektedir. Güneydeki duvarların denize kuvvetli bir tabya halinde cephe gösterdiğini söylemektedir.

Kalenin de içinde yer aldığı arkeolojik sit alanında 2011 yılında incelemeler yapılmıştır. Kale ve Boğsak Adası'nın 1 km. kuzeydoğusunda bulunan yarımada yüzey araştırması yapılmış ve yarımada'nın en yüksek noktasında, M.S. 5. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilecek bir kilise kalıntısı ve kiliseye ait sarnıçlar bulunmuştur (Varinlioğlu, G.,2013, s.371-372).

Mimari Özellikleri

2009 yılında sahada tarafımızdan yapılan incelemelerde yapının duvarları üzerinde farklı dönemleri belgeleyebilecek nitelikte izler tespit edilmiştir. Günümüzde yapının doğu ve batı duvarları neredeyse tamamen yıkık durumdadır. Bu sebeple kaleye girişin nereden sağlandığı tam anlaşılamamaktadır.

Kale, oturduğu zeminin topografik özelliğine göre şekillendirilmiştir. Kuzey köşede bir başkule (D), doğuda iki burç (çokgen E, dörtgen A), batıda ise bir burç (C) olarak nitelendirilemeyen iki katlı bir yapı yer almaktadır. Kalenin güney tarafında yer alan diyagonal duvar kaleyi

ikiye bölmektedir (Fotoğraf 2, 3, 4). Bu duvarın doğu (A) ve batı (C) kenarlarında birer dikdörtgen hacim bulunmaktadır.

Fotoğraf 2. Güneyden (dış) genel görünüş / General view from the south (external). (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 3. Güney köşesi (dış) detay / South corner (external) detail. (E.S. Cesur, 2009)

Bunlardan güneybatıda olanı diğerine göre daha büyüktür. Planda C ile gösterilen bu birim iki katlı olup, duvarlarında mekanı ikiye bölen taş kemerlerin izleri görülmektedir. Bu izler C mekanının Hellenkemper'in (1986) “büyük kemerli salon” olarak tanımladığı bölüm olduğunu düşündürmektedir (Fotoğraf 2, 3, 4).

Kalenin iki avlusu arasındaki duvarın dendanları ve mazgalları kuzeye dönüktür. Kalenin denize bakan güney duvarlarında top mazgalları bulunmaktadır. Toplarla korunan bu avlunun duvarları kuzey avlusuna göre daha korunaklı hale getirilmiştir. Kale içerisindeki düşey sirkülasyon kuzey avlusunda beden duvarına yaslanan merdivenlerle, güney avlusunda ise seyirdim yolu üzerindeki basamaklarla sağlanmıştır (Fotoğraf 5).

Düzgün geometrik bir plan şeması vermeyen kale, kuzey-güney aksında uzanmakta (Şekil 3-3a) olup, kırıklıklarla bozulmuş iki üçgenin bir ortak duvarla birleşiminden oluşmaktadır.

Fotoğraf 4. Kuzeyden kale içi (avlu2) ve liman / *The castle interior (courtyard2) and the harbor from the north.* (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 5. Güney avlusu (iç) / *South courtyard (interior).* (E.S. Cesur, 2009)

Yapı bu kurgusu ile deforme olmuş bir çokgene benzemektedir. Kuzey-güney yönünde en uzun mesafe 95 m., doğu-batı yönünde en uzun mesafe 49 m.dir. Toplamda yaklaşık 3300 metrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Kale genelinde benzer taş malzemenin kullanıldığı görülmekte olup, güneydeki duvarlar daha büyük boyutlu ve iyi işlenmiş taşlarla yapılmış olma özelliği ile diğer yöndeki duvarlardan farklılık arz etmektedir.

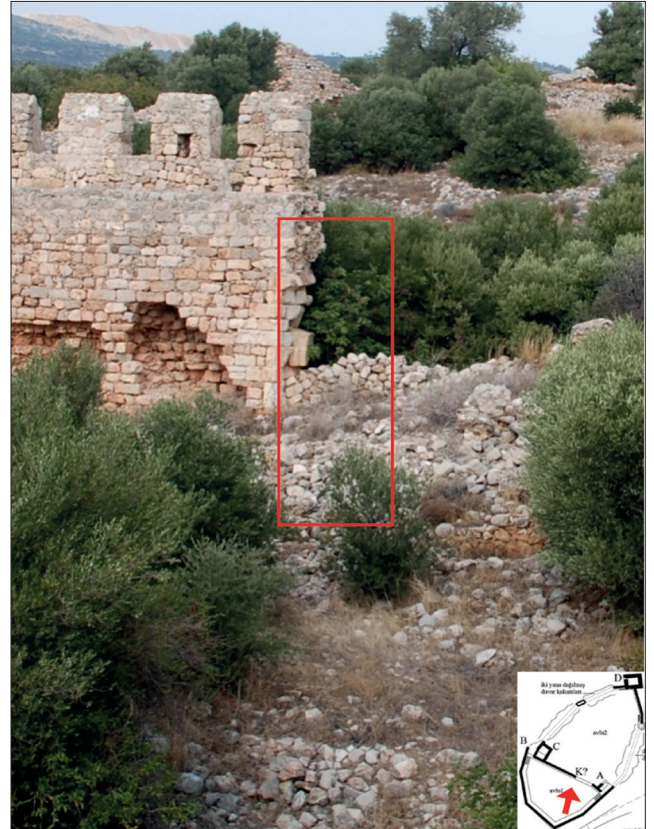
a) Kapılar

Arazi çalışmasında kuzey ve güney yönlerinde bir girişin bulunmadığı görülmüştür. Bu nedenle ana girişin yıkılan doğu ve batı duvarlarında olduğu sanılmaktadır. Ancak doğu tarafında deniz olmasından dolayı stratejik açıdan bu yönde bir kapının bulunma ihtimali düşük görülmektedir. Bu bağlamda ana girişin batı yönde olma ihtimali kuvvet kazanmaktadır.

Kalenin doğu ve batı duvarları büyük oranda yıkık olduğundan ana giriş kapıları tespit edilememektedir. İki avlusu arasında yer alan duvardaysa bir ara kapı tespit

Fotoğraf 6. İki avlu arasında kapı kalıntısı tespit edildi / *Door between two courtyards.* (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 7. İki avlu arasında kapı kalıntısı tespit edildi. / *Remains of the door arch.* (E.S. Cesur, 2009)

MERSİN TAŞUCU LİMAN KALESİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI

Fotoğraf 8. Güneybatı dış duvarı / *Southwestern outer wall*. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 9. Gazimağusa kalesinde profilli silmeler / *Profile cornices in the Famagusta castle*. (URL 3)

Fotoğraf 10. Doğu duvarı / *East wall*. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 11. Kuzey duvarı (Şekil 4 kesit-alt) / *North wall (Fig. 4 section-bottom)*. (E.S. Cesur, 2009)

edilmiştir (K). Duvar üzerinde düzgün kesme taş ve üzengi seviyesinde moloz dolgu burada kemerli bir kapının varlığına işaret etmektedir (Fotoğraf 6, 7).

b) Beden Duvarları

Kalenin güney duvarı düzgün kesme taşla yapılmış, hafif bir eğimle dışa doğru açılarak etek (talus) yapacak şekilde inşa edilmiştir. Başta üst kotlardaki bölümleri olmak üzere duvarlarda onarım yapıldığı açıkça görülmektedir. Tam güneydeki iki köşede, üst kotta yarım daire profilli bir silme kalıntısı görülür (Fotoğraf 8). Gazimagosa ve Girne kalelerinin duvar ve burçlarındakine benzeyen silme

yapının başka duvarında görülmez (Fotoğraf 9). Diğer yönlerde farklı bir duvar tekniği ile inşa edilmiş duvarlar vardır. Dendan ve mazgallarıyla bütünlüğünü koruyan duvarlar güney ve kuzeyde sağlamdır. Güney duvarları içinde top mazgalları bulunmaktadır. Kalınlığı 3.20m., yüksekliği ortalama 10.70m.dir (Şekil 4). Güneydoğuda sık mazgallarla donatılmış üst duvarın kalınlığı 2.95m.dir (Fotoğraf 10) (Şekil 4). Batı duvarı 2.60m. genişliktedir. Kuzey duvarı yaklaşık 8m. yüksekliğinde, 1.55m. genişliğindedir (Fotoğraf 11, Şekil 4). Avluyu ikiye ayıran ara duvar da 1.55m. kalınlığındadır ve kuzeyde yerden yüksekliği 3.90m.dir (Şekil 4). Doğu ve batı duvarları yıkılmıştır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Kuzey duvarı dış görünüş / North wall exterior (E.S. Cesur, 2009)

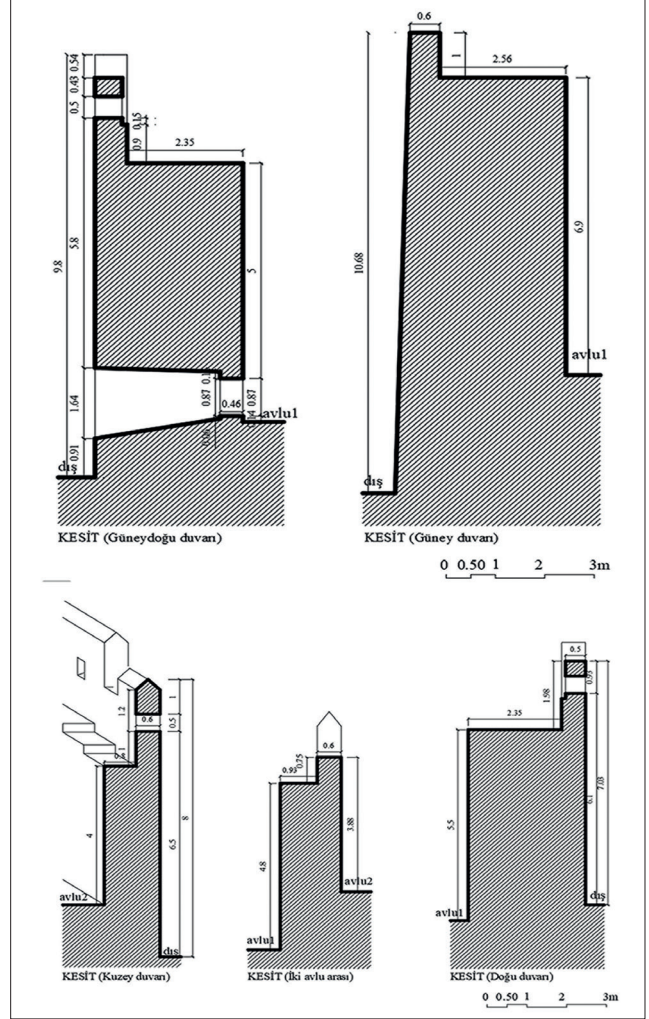

Fotoğraf 13. Yok olan doğu duvarı / Collapsed east wall (E.S. Cesur, 2009)

c) Burçlar

Kalede dört adet burç tespit edilmiştir (A,B,D,E). Burçlardan ikisi (A,B) kale duvarları içinde kalmıştır. İki avlunun arasında, köşelerdeki tek katlı bu burçlar savunma amaçlı olmaktan ziyade daha çok barınak ya da depo amaçlı yapılmış görünmektedir (Fotoğraf 13). Kalenin Osmanlı dönemine ait olduğunu öne süren görüşler dikkate alınırsa savunma amacından çok gümrük gelirlerinin korunmasına ve malların korunup saklanmasına hizmet ettiği düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Kuzeydoğu köşedeki üçüncü burç (E), sekizgen planlıdır ve gövdesi doludur (Fotoğraf 14). Dışta zemine yakın noktalarda duvarları dışa doğru açılarak etek (talus) yapmaktadır. Avludan burç üzerine ulaşımı sağlayan merdivenle ve seyirdim yolundan üzerine çıkılır. Terasında V biçimli mazgal açıklıklarının izleri görülmektedir. Aynı zamanda kırıklık yapan iki duvarın bağlayıcısı olarak görev yapmaktadır.

Kaledeki son burç baş kule olarak nitelendirilebilecek D yapısıdır. İki katlı, dörtgen yapının iki girişi vardır ve temelleri daha önceki dönemlere ait yapı izleri gösterir

Şekil 4. Beden duvarları / Main walls (Çizim: E.S. Cesur)

(Fotoğraf 15). Zemin kat ve avludan merdivenle ulaşılan 1.katında birer mekanı vardır. Ahşap kirişli döşemelere sahiptir. Döşemeler çoğu yerde sıkıştırılmış toprak ve taştır. Dört yönde düzenlenmiş mazgalları vardır. Doğuya bakan dış mazgallardan biri içte taş kemerli, diğerleri taş lentoludur. Dış duvarları alt kotlarda etek yaparak dışa doğru açılmaktadır (Fotoğraf 16, 17, 18).

Fotoğraf 14. A burcu, kuzey / Bastion A, from the north (E.S. Cesur, 2009)

MERSİN TAŞUCU LİMAN KALESİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI

Fotoğraf 15. B burcu, iç görünüş, güney / Bastion B, inside view, from the south (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 18. D burcu, doğu üst görünüşü / Bastion D, top view from east (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 16. E burcu, güney görünüşü / Bastion E, south view (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 19. D-E burcu arasındaki duvar / Wall between D and E bastions (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 17. D burcu, doğu / Bastion D, from the east (E.S. Cesur, 2009)

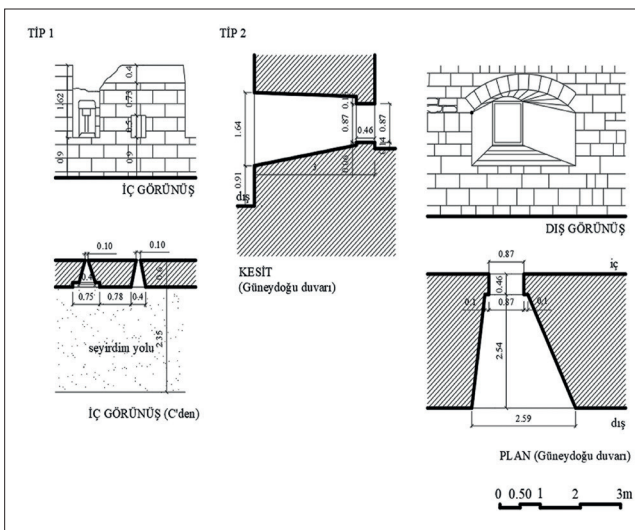
Fotoğraf 20. Mazgal, doğu (iç-seyirdim yolundan) / Embrasure, from the east

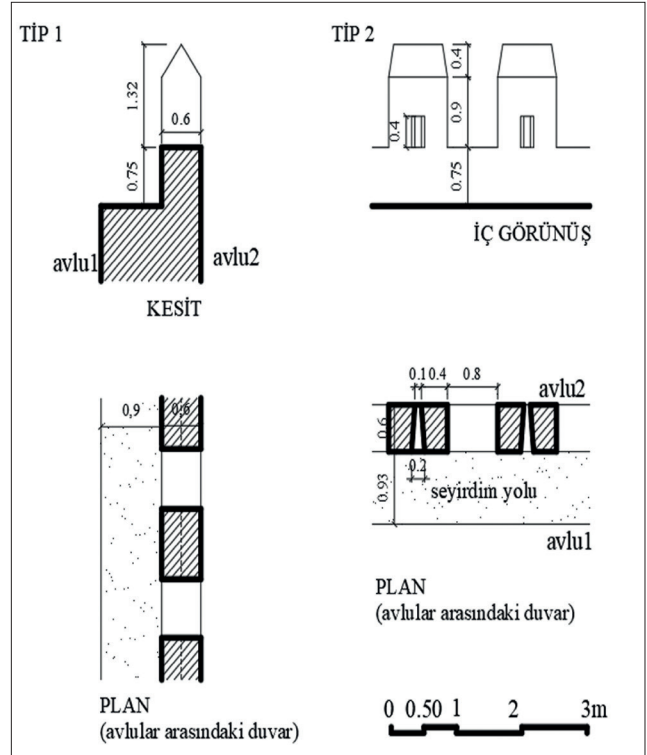
Fotoğraf 21. Top mazgalları, doğu (dış) / Cannon embrasures, east wall(external). (E.S. Cesur, 2009)

d) Mazgallar

Kale savunmasında silahla (ok, tüfek, top vb.) atış yapılması için düzenlenen duvar üzerindeki boşlukları ifade eden mazgallar Liman kalesinde de bulunmaktadır. Kalede başlıca iki tip mazgal tespit edilmiştir (Şekil 5). Birinci tip (Şekil 5-Tip1) kaleyi çepeçevre dolanan dendanların ortasında yer alır (Fotoğraf 19). Aynı zamanda D kulesi üzerinde de kullanılmıştır. İkinci tip (Şekil 5-Tip 2) güney, güneydoğu ve güneybatı duvarlarına yerleştirilmiş toplam altı adet top mazgalıdır. Denize yakın seviyede yapılmış bu mazgallar güney ve güneybatı yönlerinde duvar örülerek kapatılmıştır (Fotoğraf 20, Şekil 5-Tip 2). Kaleyi iki avluya ayıran duvar üzerinde de mazgal delikleri bulunmaktadır (Şekil 6- Tip2). Şekil 6'daki Tip 1, dendan açıklıklarının atış ya da gözetleme için kullanıldığı mazgal açıklığı olarak tanımlanabilmektedir.

Şekil 5. Kaledeki mazgal tipleri / Types of battlements in the castle (Çizim: E.S. Cesur)

Şekil 6. Kale içinde, avlu duvarı üzerindeki mazgal tipleri / Types of battlements on the courtyard wall inside the castle. (Çizim: E.S. Cesur)

e) Dendanlar

Kale korkuluklarındaki çıkıntılardan her birini oluşturan mazgal dişleri, barbata (Hasol, 1995: 304) ve dendan (Farsça diş anlamında) olarak adlandırılmaktadır. Liman Kalesi'nin dendanları iki yöne eğimli bir harpuşta ile örtülmüştür. Kalenin dendanları müdahale görmüştür (Fotoğraf 21). Dendan dişleri doldurulup, içine mazgal yapılmıştır (Fotoğraf 22). Kuzey duvarındaki dendanlar açıklıklı olmayıp, kademeli olarak alçalan duvar şeklindedir.

Fotoğraf 22. Batı, doldurulan dendanlar / West wall, filled dendants. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 23. Avlu duvarı, kuzey / Courtyard wall, north. (E.S. Cesur, 2009)

Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Kale yöreye özgü kireçtaşı ve kireç esaslı harçla inşa edilmiştir. Kuzey ve batı duvarlarında horasan harcı benzeri, kiremit renkli harca da rastlanmıştır (Fotoğraf 24). Duvarların üst kotları ile harpuştalarda tespit edilemeyen bir zamanda yapılan onarımlarda çimento esaslı harç kullanımı da görülmektedir.

Fotoğraf 24. Kuzeydoğuda, D burcunda duvar örgüsü ve derzler / Masonry and joints in Northeast, bastion D. (E.S. Cesur, 2009)

Duvarlarda iki ayrı yapım tekniği görülür. Kuzey duvarı özenli işlenmemiş moloz taşlarla örülmüştür. Duvarlar sandık duvar şeklinde yapılmıştır (Fotoğraf 25, 26). Yapımın ikinci bir dönemine işaret etmektedir. Güney, güneybatı, güneydoğu duvarı ise düzgün, yer yer bosajlı kesme taşlarla yapılmıştır (Fotoğraf 27, 28). Derz sıraları belli bir seviyeye kadar düzenlidir. Devşirme taşlar bu cephede çokça görülür. Taşların rengi dolgu harcından ve kirlilikten kaynaklanan bir nedenle turuncudan krem renğine değişen tonlardadır. Kalede malzeme ve yapım tekniği ile ilgili en dikkat çeken konulardan biri duvar içlerinde ve tavanlarda kullanılan ahşap hatıl ve kirişlerin bazılarının günümüze yerinde ve sağlam olarak ulaşmasıdır (Fotoğraf 16, Fotoğraf 29,30).

Mevcut açıklıkların taş ya da ahşap lentolarla, nadiren kemerle geçildiği görülmekte ya da kalan izlerden anlaşılmaktadır (Fotoğraf 18). (C) yapısında taş kemer izleri görülmektedir. Özgün üst örtüsü mevcut olan hiçbir bölüm yoktur. Yalnız sarnıçta bir tonoz bulunduğu düşünülmektedir. Fakat içine girilemediğinden tespit edilememiştir.

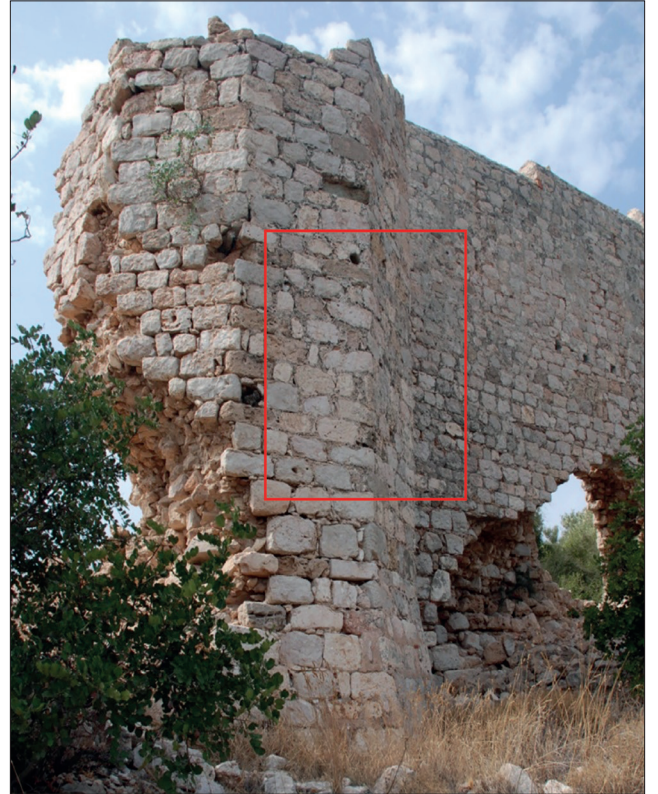
Fotoğraf 25. Batı duvarı detayı / West wall detail. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 26. Doğu duvarı yapım tekniği detayı / Detail of the construction technique of the eastern wall. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 27-28. Güney cephesinde kesme taş duvar örgüsüne yer yer görülen bosajlı taşlar / *On the south façade, masonry with cut stones and some bossed stones.* (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 29-30. E Burcu üzerinde ahşap hatlı delikleri (Doğudan bakış) / *Wooden beam holes on Bastion E (East view).* (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 31-32. C mekanının genel görünümü (Doğu, iç duvarı) / *General view of room C (East, inner wall)*. (E.S. Cesur, 2009)

Kale İçindeki Yapılar

Evliya Çelebi'nin gezdiği dönemde kale içinde varlığından bahsettiği cami, hamam, dükkan ve evler günümüze ulaşmamıştır (Evliya Çelebi, 2006, s.162). Kale içini büyük oranda kaplayan yıkıntılara ait taşlar arkeolojik kazı hassasiyetiyle ayrılarak temizlendikten sonra ortaya çıkacak duruma göre kazı yapılarak konu hakkında daha detaylı ve kesin bilgiler elde edilebilecektir. Avlu içinde varlığı anlaşılan tek yapı avlular arasındaki duvarın kuzey tarafına yaslanmış, taş kemerli olduğu anlaşılan büyük bir salondur (C) (Fotoğraf 31, 32). Taş kemerlerin üzengi seviyesindeki ilk taşları doğu ve batı duvarlarında görülebilmektedir (Fotoğraf 32, 33). Batı duvarı içinden zemine kiremit oluklarla bağlanan su yolu, bir açıklıkla salonun altındaki sarnıca bağlanmıştır (Fotoğraf 34). Kalede tespit edilebilen tek sarnıç buradadır. İki katlı olduğu görülen bu mekanın güney duvarı üzerinde küçük dairesel bir niş bulunmaktadır. Nişin, üzerindeki boşluktan dolayı, bir ocak ya da girintisi nedeniyle bir mihraba ait olabileceği düşünülmüştür (Fotoğraf 35). Batı duvarının dış cephesinde pencere açıklıkları ve merdiven hizasında / üstünde batıya doğru devam eden bir geçiş ya da duvar kalıntısı görülmektedir (Fotoğraf 36).

V. Langlois Liman Kalesi'ni anlattığı metninde, deniz kenarındaki bir şapelden bahsetmektedir (Langlois, 1947, s.19). Semavi Eyice (1980) de kale dışındaki kalıntıların varlığından söz etmektedir. Kale içinde olmasa da, kıyıda, doğuda yer alan ve uydu fotoğrafında tespit edilen dikdörtgen biçimli yapı kalıntısı da yakınlığı nedeniyle kaleyle ilişkili olmalıdır (Şekil 3).

Fotoğraf 33. Kemer hattı ve üzengi taşı / *Arch line and stirrup stone*. (E.S. Cesur, 2009)

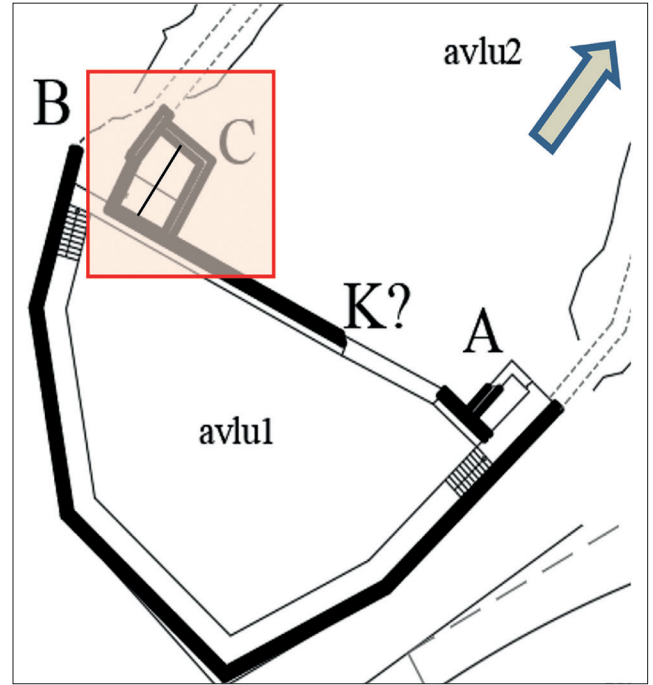
Fotoğraf 34. Batı iç duvarında su hattı ve zeminde sarniç deliği / The waterline in the west wall and the cistern entrance hole in the floor. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 35. Güney-avlu- duvarındaki niş / Niche in the C structure courtyard wall. (E.S. Cesur, 2009)

Fotoğraf 36. C yapısı batı duvarı dış görünüşü / Exterior view of the west wall of structure C. (E.S. Cesur, 2009)

Şekil 7. C yapısının kale içindeki yeri / The location of structure C in the castle. (E.S. Cesur)

Hasarlar, Koruma Sorunları ve Müdahale Yöntemleri

Kale terk edilmişlik, işlevsizlik nedeniyle bakımsızdır. Doğu ve batı yönlerinde muhtemelen deprem, hasarlar ya da tasarım/yapım sorunları nedeniyle duvarları yıkılmıştır. Geriye kalan mevcut duvarlarda malzeme sorunları görülür. Derz çözülmesi, büyük oranda malzeme eksiklikleri, aşınma, rutubet ve yüzey kirliliği bunlardan başlıcalarıdır. Özellikle alt kotlarda malzeme eksiklikleri çok fazladır. Bu da duvarlarda statik açıdan sıkıntı yaratmakta, yıkılma riskini arttırmaktadır. Genellikle kalelerde karşımıza çıkan, alt seviyelerdeki taşların alınarak başka yapılarda kullanılması durumunun bu kalede de geçerli olduğu düşünülmektedir.

Mekanlar üzerindeki tüm yapı örtüsü ve kaplamalar yok olmuştur. Dolayısıyla yapı doğa şartlarına açık durumdadır. Taş duvarlar üzerinde özellikle dendanlarda çimento harcıyla yapılmış onarımlara ve dolgulara rastlanmaktadır. Kapı-pencere açıklıklarında ve duvar örgüsü içinde kullanılan ahşap hatılların bazıları durmakla birlikte, çoğu çürümüş veya yok olmuştur.

Kale çevresinde ve avlu içinde yoğun bitkilenme görülmektedir. Ağaçlar ve otsu bitkiler yapıyı içte ve dışta kapatarak algılanmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca bitki kökleri taş duvarlar için zararlı bir etki oluşturabilmektedir.

Kalenin güncel bir rölövesi ve restorasyon projesi bulunmamaktadır. Ayrıca bugüne kadar arkeolojik bir çalışma yapılmadığından yapıya ait malzemeler avlu içinde etrafa dağılmış durumdadır. Öncelikle yapıyı anlamak ve belgeleyebilmek için etrafındaki bitkilerin temizlenmesi, yıkılan taşların arkeolojik çalışmalarla ayıklanması ve kazı yapılması, kalenin koruma projelerinin hazırlanarak belgelenmesi gerekmektedir.

Restorasyonlarda ilke kararı olarak yapının ayakta tutulması ve mevcudiyetinin korunması esas alınmalıdır. Yapısal sorun teşkil etmedikçe bütünlüme tercih edilmemeli, sağlamlaştırma (konsolidasyon) ve dondurma (konservasyon) ile müdahale edilmelidir. Bütünlüme gerektiren müdahalelerde malzeme eksikliklerinin tamamlanmasında seçilecek yeni malzemelerin özgüne uygun olması önemlidir. Genellikle bulunduğu alan ya da yakın çevresinden temin edilen taşlarla yapılan kalelerde, kullanılacak malzemelerde bu durum dikkate alınmalıdır. Yapılacak laboratuvar analizleri sonucu belirlenen harç ve malzemelerle, onaylı restorasyon projesi doğrultusunda uygulamalar yapılmalıdır.

Kalelerin iç düzenlemesi ve peyzajının da iç görünümün algılanması bakımından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Duvarlarıyla bir anıt haline gelen kalelerin, çevre düzenlemelerinin de bu gözle değerlendirilmesi gereklidir. Kale önündeki, koyu saran dalgakıran benzeri uzantıda da araştırma kazıları yapılmalı, burada eski bir iskele ya da literatürlerde bahsedilen kilise ve benzeri bir kalıntının olup olmadığı araştırılmalıdır.

Terk edilmiş ve ciddi statik sorunlar görünen harap durumdaki kalenin korunması, yaşatılması için kurumların işbirliğiyle ciddi bir çalışma yapılması gereklidir. Belgeleme, kazı ve envanter çalışmaları öncelikle tamamlanmalı, restorasyonu için bütçe hazırlanmalı, özel sektörün katkısı teşvik edilmelidir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3.maddesine ek14/7/2004 – 5226/1 md. çerçevesinde kale ve çevresi için alan yönetim planı

oluşturulmalıdır. Sit alanı olduğundan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kentsel Arkeolojik Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları ilke kararları çerçevesinde çalışmalar yapılmalıdır.

Kale, Mersin ve çevresi için, son yıllarda oldukça ilgi gören, kültür rotaları oluşturularak yapılan temalı alan gezileri için bir durak olarak düzenlenebilir. Böylelikle bölgenin yaşamı içinde yer bulması ve restorasyon sonrasında bakım ve denetiminin sağlanması mümkün görünmektedir.

Tüm taşınmaz kültür varlıkları için bölge halkının tarihi çevrenin ve kalenin, çevredeki kale ve kentlerin, korunması konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, koruma konusunda desteklerinin sağlanması, sorunların çözülmesindeki en önemli faktörlerden biridir. Bunun yanı sıra korumanın diğer önemli ayağı olan kamu kurumlarının da gerek restorasyonu gerekse bakımı hususunda destek vermesi son derece önemlidir. Kale askeri alanda bulunduğundan bu konudaki çalışmalarda ilgili kurumların desteği gerekmektedir.

Yapıların yaşatılması için kullanılması gereklidir. Birer açık hava müzesi olarak restorasyonu ve peyzaj düzenlemesi tamamlanarak biletli giriş yapılan ve atanan görevlilerce sürekli bakımı ve kontrolü yapılan, sahiplenilen kaleler korunarak, yaşantıya ve geleceğimize kazandırılmalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Akdeniz kıyı şeridinde yer alan ve tıpkı karadaki kervansaraylar gibi deniz ulaşım ağındaki liman kaleleri sevkiyat, konaklama ve gemi malzeme tedariki açısından önemli duraklar olmuşlardır. Liman kalesi de bu zincirin Silifke yakınlarındaki bir halkasıdır.

Mersin'in Taşucu İlçesi'nde bulunan Liman Kalesi, önemli ticaret, askeri ve hac yolları üzerinde bulunan ve Silifke'nin iskelesi olarak kullanılmış kalelerden bir tanesidir. Günümüzde askeri alan içinde kalan ve özel izinle girilebilen bu kale Kilikya, Roma, Bizans ve Osmanlı döneminde kullanılmış olduğu tespit edilen ve Kıbrıs'a yakınlığı ile dikkat çeken bir kaledir. Boğsak Koyu ile birlikte iki korunaklı limanı bulunmaktadır.

Kale, topoğrafyaya uygun ve her iki limanı gözetleyebilecek biçimde konumlandırılmıştır. Düzgün geometrik bir plan şeması yoktur. Kuzey-güney aksında, kıyıya doğru alçalan bir arazide uzanmakta olup, kırıklıklarla bozulmuş iki üçgenin bir ortak duvarla birleşiminden oluşmaktadır. Bu duvar kaleyi iki avluya ayırmaktadır. Yapı bu kurgusu ile deforme olmuş bir çökgene benzemektedir.

Fotoğraf 37. 2022 yılında Google Earth'ten alınan görüntüde kalenin durumu / *The state of the castle in the image taken from Google Earth in 2022* (<https://earth.google.com/web/@36.27787189,33.83631152,11.51345714a,360.47406414d,35y,18.33432238h,0t,0r>).

Doğu ve batı beden duvarlarının büyük bölümü yıkılmıştır. Mevcut duvarlar üzerinde giriş kapısı tespit edilememiştir. Yıkılan duvar bölümleri üzerinde bulunduğu tahmin edilmektedir.

Beden duvarları iki farklı tipte taşlarla ve teknikle örülmüştür. Güney yönünde ve bazı burçlarda dışa doğru etek yapacak biçimde inşa edilmiştir. Duvar kalınlıkları güneyde ve doğuda 2.80-3.00 m, kuzeyde 1.55m., avlu ara duvarında 1.55m. olarak ölçülmüştür. Yükseklikleri arazi eğimi ile birlikte değişkendir. Kuzeyde dörtgen bir baş kule haricinde üç burç tespit edilmiştir. Duvarlarda iki ayrı tip mazgal kullanılmıştır. Denize bakan güney ve doğu duvarlarındaki mazgallar top mazgalı olarak tasarlanmıştır. Kalenin inşa edildiği taşlar yöreye ait kireçtaşı ile kireç esaslı harç olarak görülmektedir. Duvarlar üzerinde iki farklı taş örgü tekniği tespit edilmiştir. Güneyde alt kotlarda ve bazı burçların köşelerinde büyük boyutlu kesme taşlar, diğer duvarlarda moloz ve devşirme taşlar birlikte kullanılmıştır. Kapı, pencere lentoları ile duvar içlerinde kullanılan ahşap hatıllar mevcuttur. Kale içinde burçlar haricinde günümüze ulaşan tek yapı batı duvarına bitişik

bulunan tek hacimli, iki katlı bir bölümdür. Bu mekanın yarısının altında bir sarnıç vardır. Duvarlarında dikkat çeken en önemli noktalar büyük bölümü yok olan taş kemer izleridir.

2009 yılında yazar tarafından çalışılan kale günümüzde hala askeri denetim alanında bulunmaktadır. Korunaklı bir alan içinde yer alması insanların neden olabileceği tahribatlardan yapıyı korumaktadır. Hava fotoğraflarından anlaşıldığı kadarı ile kalenin duvarlarında ve konturunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Avludaki ağaçların büyüdüğü farkedilmektedir. Duvarlardaki bozulmalarda artış olabileceği tahmin edilmektedir ancak genel durumu itibarıyla 2009 yılındaki yapı sınırlarında bir değişiklik algılanmamaktadır (Fotoğraf 37). Alanda herhangi bir çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Yapının çevre savunma ve mimari özellikleri değerlendirildiğinde savunma sisteminden daha çok deniz ticaret ve gemi sefer yollarında bir durak ya da ticaret mallarının korunup yönlendirildiği bir yapı olduğu düşünülmektedir. Güvenli bir çağda gemiler için güvenli bir sığınak ve ihtiyaç durağı olarak kullanıldığı

fikri ön plana çıkmaktadır. Bu fikri güçlendiren sebeplerden biri limana olan mesafesi, etrafında hendek ve benzeri engelleyici bir mimari ya da doğal ögenin olmaması, mazgal, duvar, burç gibi bir kale için güçlü biçimde tasarlanan ve uygulanan mimari öğelerinin yetersizliğidir. Kaleyi ikiye ayıran avlu duvarının dendanlarının kuzeydeki diğer avluya dönük olması, güneydeki avluda korunması gerekli bir bölümün olabileceğini düşündürmüştür. Bu nedenlerle kalenin ticari mallar için gümrük ve asker/hacı transferi için bir liman yapısı olarak kullanıldığı, malların güneydeki avluda depolanarak korunduğu kanaatine varılmıştır.

Doğu ve batı duvarlarının büyük bölümü yıkılan kalenin mevcut duvarları da malzeme kaybı nedeniyle statik açıdan riskli durumdadır. Özellikle alt kotlarda ciddi taş kayıpları oluşmuştur. Derzler hava şartları nedeniyle oldukça bozulmuştur. Taş yüzeylerde kirlilik ve aşınma ileri seviyededir. Kalenin mevcut rölövesi ve koruma projeleri bulunmamaktadır. Ayrıca yıkılan duvarlardan kalan taşlar nedeniyle kalenin zemini algılanamamaktadır.

Yapının koruma çalışmaları için belgelenmesi ve koruma projelerinin hazırlanması gerekmektedir. Bu sırada yapılması öncelikli olan iş, alanda ve yakın çevresinde arkeolojik kazı ve temizlik çalışmalarının yapılmasıdır. Sonraki aşamada restorasyon projesine uygun olarak koruma ve restorasyon uygulaması yapılmalıdır. Restorasyon sırasında bütünlemeden çok yapının sağlamlaştırılması ve konservasyonuna ağırlık verilmeli, özgüne uygun içerik ve malzemeler kullanılmalıdır. Aşırı bütünlemeden kaçınılmalı, yapının harabe estetiği muhafaza edilmelidir. Restorasyon aşamaları ile beraber, yapının hangi kapsamda kullanılabileceği, bakımı ve korunması için yapılacak iş bölümü ilgili kurumlar tarafından belirlenmelidir. Kendi haline bırakılmamalı, yapının, bölgenin kültür ve turizmüne kazandırılarak yaşatılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aydın, A., (2007). “Kilikya ve İsaurya Bölgesi’nde Gelişen Hristiyan Mimarisi”, Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri (Mersin İlinde Tescilli Yapılmış Sit/Anıtlar), Mersin Valiliği, Seçil Ofset, s.32.
- Beaufort, F. (2002). *Karamanya ya da Küçük Asya’nın Güney Kıyıları ve Antik Kalıntıların Kısa Bir Tanımı*. (A. Neyzi ve D. Türker, Çev.) AKMED Çeviri Dizisi 1, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü. Antalya, s.219-222.
- Çıplak, M.N. (1968). *İçel Tarihi (Tarihi-Turistik Zenginlikleriyle)*. Güzel Sanatlar Matbaası.
- De La Broquiéré, B. (2000). *Bertrandon De La Broquiéré’in Denizaşırı Seyahati*. (İ. Arda, Çev.) Eren Yayınları.
- Demirarslan, D. ve Aytöre, O.S.S. (2004). Akdeniz ve Ege’de Kent Kültürünün Oluşumu Açısından Kıyı Kalelerinin Önemi. *Uluslararası Gazimağusa Sempozyumu 2004, Akdeniz Üçlemesi Değişim, Dönüşüm* (s. 264-273) içinde. Eastern Mediterranean University Press.
- Eyice, S. (1974). *Kale. Türk Ansiklopedisi, XXI*. Milli Eğitim Basımevi.
- Eyice, S. (1980). Silifke ve Dolaylarında Yapılan Topraküstü Arkeolojik Araştırmalar Raporu 1978. *Bellekten, 44* (173), s.111-121.
- Eyice, S. (2001). Kale. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 24. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Evliya Çelebi (2006). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyehatnamesi* (S.A. Kahraman ve Y. Dağlı, Haz.), 10. Kitap. Yapı Kredi Yayınları.
- Faroqhi, S. (2004). *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler* (4. Baskı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Hasol, D., (1995). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* (6. Baskı), YEM Yayınları.
- Hellenkemper, H. ve Hild, F. (1986). *Neue Forschungen in Kilikien*. Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften.
- Langlois, V. (1947). *Eski Kilikya*. (M. Rahmi Balaban, Çev.). Yeni Mersin Basımevi.

Mantran, R. (1991). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. (S. Tanilli, Çev.). Say Yayınları.

Mutafian, C. (1988). *La Cilicie Au Carrefour des Empires* (cilt 2). Les Belles Lettres Histoire.

Özdem, F. (2004). *Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin*. Yapı Kredi Yayınları 2117. İstanbul, s.147.

Strabon (1987). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XII-XIV)*. (A. Pekman,Çev.) Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tanyeli, U. (1987). *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci* (11.-15. yy) [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Varinlioğlu, G. (2013). Boğsak Adası ve Güney Isaura Kıyıları Yüzey Araştırmaları, *2011 Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1 (30), 371-379.

URL Kaynaklar

URL 1. <https://earth.google.com/web> adresinden Aralık 2022'de alınmıştır.

URL 2. David Rumsay Map Collection, www.davidrumsay.com adresinden Aralık 2022'de alınmıştır.

URL 3. <https://www.visitncy.com/tr/kesfet/othello-kalesi> adresinden 15.05.2023 tarihinde alınmıştır.

URL 4. (<https://earth.google.com/web/@36.27787189,33.83631152,11.51345714a,360.47406414d,35y,18.33432238h,0t,0r>) adresinden Aralık 2022'de alınmıştır.